

resources are accessible in multiple languages can empower users to make informed decisions about the information they consume. As social media continues to play a vital role in shaping public discourse, improving language accessibility will be essential for fostering a more informed and equitable online environment.

References:

1. Bradshaw S., McCain M. Lost in Translation: Language Gaps in Social Media Labels. 2022. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/lost-translation-language-gaps-social-media-labels>
2. Quelle, D., Cheng, C., Bovet, A., & Hale, S. A. (2023). Lost in translation – multilingual misinformation and its evolution. URL: <https://arxiv.org/abs/2310.18089>
3. Di Domenico G, Tuan A, Visentin M. Linguistic drivers of misinformation diffusion on social media during the COVID-19 pandemic. Ital. J. Mark. 2021;2021(4):351–69. doi: 10.1007/s43039-021-00026-9. Epub 2021 May 29. PMID: PMC8164397. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8164397/>
4. Horizon Research. URL: <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/horizon-magazine/dangers-misinformation-and-neglecting-linguistic-minorities-during-pandemic>

ЗРОЩЕННЯ ЯК ВИД СИНТАКСИЧНОЇ НОМІНАЦІЇ В МОВЛЕННІ УКРАЇНЦІВ

Олена Олексенко

*кандидат філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови імені професора Л.А. Лисиченко,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
E-mail: oleksenkoolena@gmail.com*

Мовна картина світу українського сьогодення вирізняється бурхливими процесами, що віддзеркалюють концептуальну картину світу, яка виформовується під впливом соціальних, економічних, політичних чинників, а особливо її зміни спричинені подіями, пов'язаними з великомасштабною війною Росії проти України. Динаміка змін спостерігається на різних мовних рівнях, зокрема й на граматичному – на традиційно активному поповненні субстантивного ряду української мови. Поява нових іменників пов'язана передусім зі словотворчими й семантичними процесами, і цим явищам приділена увага в наукових і лексикографічних працях багатьох українських мовознавців – С.П. Гриценко, Є.А. Карпіловської, Л.П. Кислюк, Ж.В. Колоїз, А.М. Нелюби, В.П. Олексенка, М.І. Степаненка, О.А. Стишова, О.О. Тараненка та ін.

Нашу увагу привернули поширені на сьогодні в публіцистичному й художньому стилях субстантиви, утворені внаслідок зрощення синтаксичних конструкцій – як словосполучень, так і цілих речень. Якщо в діяхронії маємо повільне злиття компонентів словосполучення в одне слово (добраніч, добридень, спасибі тощо), про що не раз згадували дослідники, то нині такі утворення зринають зненацька для задоволення потреб суспільства в називанні якихось нових понять, а частіше для характеристики вже відомих осіб, предметів і явищ. Вони фразеологізуються і набувають поширення в письмовому мовленні (*янелох, тойщоневтік, дебахнуло*), в усному їх важко розрізнити з вихідними словосполученнями, хоча й можливо, усе залежить від рівня лексикалізації, наприклад, трапляється оказіональна форма множини за типом парадигми звичайного іменника чоловічого роду другої відміни: *іхтамнет – іхтамнети*. Крім того, до ослівлення словосполучень вдаються письменники, такі утворення слід вважати авторськими, вони «живуть» в одному творі, наприклад, назва вірша Ю.Іздрика «*купалапапороть*».

Серед мовознавців немає спільного погляду на природу таких утворень. Традиційно їх відносять до неморфологічних способів словотворення, а саме до лексико-синтаксичного, що має ще назву зрощення. Однак існує й інша досить переконлива, хоча й небеззастережна думка: «...явище зрощення не належить до словотвірної номінації, принаймні, до словотвірних процесів, бо між вихідним словосполученням і посталим номеном немає будь-яких мотиваційних зв'язків, наявна ідентична семантика, не використано словотвірні засоби. Воно має статус діяхронного» [4, с. 89]. Погоджуємося з тим, що такі слова завдячують своєю появою не словотвірним процесам, а синтаксичній номінації – називанню словосполученням, зрощенням, реченням і под. [3]. Але дозволимо собі припустити, що все-таки мотиваційні зв'язки там є, бо існує причина ослівлення синтаксичної конструкції – поява характеризувальної семантики часто з певними конотаціями, зазвичай, з негативною оцінністю. Наприклад: *Ні порошок, ні поки що зеленех з їхнім оточенням так і не вилізли самі й багатьох інших не відтягли від прірви саможерства і торгівлі національними інтересами* (ФВ: С. Гук, 11.04.2021) (Цитується за 6, с. 49). Особливо яскраву конотацію має ослівлене сполучення трьох речень, які сукупно негативно характеризують особу: *янелохаяневтікаянетряпка* (приклад взято із сайту Всеосвіта [1]). Є. Букет на сайті АрміяInform у словнику війни наводить такі слова і їхні тлумачення: *аналоговнет* – «щось вигадане в Росії», *затридні* – «нереалістичні плани», «нетудидіяльний» – «той, що виявляє непродуктивну активність» та ін. [2]. Як бачимо, в основі утворення синтаксичного номена можуть бути речення, де немає граматично основного іменника, який би дав семантичний імпульс для утворення цільнооформленого слова. Тому не можна стверджувати, що такі утворення мають ідентичну семантику з вихідною синтаксичною одиницею, до того ж змінюється категорійний статус нового слова – воно набуває субстантивних ознак назви особи (*зеленех, тинелох, тойщовтік*) чи неістоти (*аналоговнет, усещетривання*), а часом семантики збірності, як наприклад, авторські утворення в дописі на ФВ І. Крип'якевич-Демид *бабціцьоці* в

значенні «родичі» і *татомама* в значенні «батьки», у цьому випадку вихідним є сурядне словосполучення.

Підтримуємо думку А.М. Нелюби про те, що в таких номенах існує специфічний несловотворчий формант – наголосовий [4, с. 89], який природньо виникає в складних словах, де не може бути двох рівноцінних наголосів, один у процесі зрощення втрачається. Однак слід додати, що своєрідну функцію форманта тут виконує й сталий порядок компонентів, який тотожний порядку компонентів вихідної синтаксичної одиниці. Заслужують на увагу й морфемні перетворення в складі нової одиниці мови – флексії вихідних слів, що опинилися всередині новотвору, застигають, перетворюючись на суфікси (*аналоговнет*), а дієслівні закінчення в кінці виразу онімізуються, перетворюючись на іменникові (*тойщовтік, дебахнуло*), крім того нова парадигма позначена флексіями, яких не було у вихідному словосполученні (*іхтамнети, іхтамнетів* тощо). Такі цільнооформлені одиниці стають словотвірною базою для появи нових слів (*іхтамнетити, іхтамнетка, дебахнулько, абичогоневийшленко* тощо), деякі з них утворюють цілі словотвірні гнізда, наприклад: *Кримнаш – кримнашист, кримнашистка, кримнашистський, кримнашівець, кримнашка* [5; 6].

Появу й поширення таких синтаксичних номенів можна пояснити, на нашу думку, кількома причинами. По-перше, глобалізаційними впливами на українську мову, тенденціями інтегрування і міжмовними зв'язками. Зокрема йдеться про поширеність подібних ослівлених конструкцій в англійській мові, яка останнім часом активно запроваджується в Україні як мова міжнаціонального спілкування. По-друге, суто технічним оформленням посилань в інтернеті за допомогою хештегів (або тегів), що, як відомо, є ключовими фразами або словами, яким передує символ #, перейшовши за яким, читач потрапляє на публікацію, що його зацікавила, наприклад, рекомендації фахівців під час карантину можна було знайти за посиланням *#залишайся вдома, #будьдома*. Що ж до авторських зрощень у поетичних текстах, то тут не останню роль відіграє намагання письменника вирватися зі звичного порядку мови, її усталених законів, деструктивністю засвідчити свою креативність, свою індивідуальність.

Не можна стверджувати, що такі зрощення – поширене й продуктивне явище в новітній українській мові, однак їхнє функціонування, особливо в публіцистичному стилі, засвідчує здатність українців з властивим їм гумором і гостротою оцінок реагувати на виклики сьогодення, характеризувати їх, збагачуючи українську мову новими формами аксіологічної виразності.

Список використаних джерел:

1. Букет Є. <https://armyinform.com.ua/>
2. Всеосвіта <https://vseosvita.ua/>
3. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка, словотвір. Морфонологія. Київ: Вища школа, 1999. 208 с.
4. Нелюба А. Явища економії в словотвірній номінації української мови. Харків: ХІФТ, 2007. 302 с.

5. Нелюба А., Редько Є. Лексико-словотвірні інновації (2015 – 2016). Словник. Харків: ХІФТ, 2017. 204 с.
6. Нелюба А., Редько Є. Лексико-словотвірні інновації (2017 – 2021). Словник. Харків: ХІФТ, 2022. 124 с.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДНИК ФЕНОМЕНА «МОВНА ОСОБИСТІТЬ»

Олександра Пальчикова

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології*

Криворізький державний педагогічний університет

E-mail: apalchikova@ukr.net

Нині перетин вікових, расових, мовних та інформаційних бар'єрів на ринку освітніх послуг активізує прагнення результативної співпраці українськомовної та іншомовної спільнот і посилює роль міжкультурної комунікації як важливого чинника гармонійного співіснування нетотожних лінгвістичних і культурних традицій представників різних етносів. Так, у Законі України «Про освіту» [4], «Про повну загальну середню освіту» [5], Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти [3], Державній національній програмі «Освіта: Україна ХХІ століття» [2], Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти [8] акцентовано на врахуванні національних і загальнолюдських цінностей задля успішного встановлення й підтримання контактів у європейському та світовому освітньому просторах, підвищення професійного і загальнокультурного рівня, формування особистості, здатної до прояву емпатії та протистояння стереотипам під час продуктивної співпраці у мультикультурному суспільстві. Відтак у контексті тісного співробітництва з іншомовними репрезентантами українців важливим є розгляд міжкультурної комунікації як складника особистості, зокрема мовної, що демонструє особливості світобачення, мислення, ставлення до оточення через використання певних лексичних і стилістичних засобів в усних і письмових повідомленнях.

Проблема визначення феномена «міжкультурна комунікація» сягає витоків філософської думки та розглядається в різних аспектах: взаємозв'язок культури і комунікації у міжкультурній філософії (Ф. Віммер, Р. Малл, Р. Форнет-Бетанкур); питання діалогу культур (М. Бубер, У. Макбрайт, О. Розеншток-Хюсі); особливості інтерпретації тексту в філософській герменевтиці (Х. Гадамер, Ф. Дальмайр, Дж. Мул, П. Рікер); символічний і знаковий характер міжкультурної комунікації (Е. Касирер, С. Лангер, Ю. Тен); проблеми міжособистісного взаєморозуміння комунікантів (І. М'язова, О. Шпенглер, К. Ясперс); розвиток міжкультурної комунікації в контексті формування новітніх цивілізаційних відносин (Н. Гусєва, Є. Савруцька, А. Тойнбі). Попри значну кількість праць, присвячених міжкультурній тематиці, термін